

Podstawowe informacje o problematyce oleju palmowego

Foto © Petr Bambousek | sulasula.com

Intensywna uprawa palmy olejowej jest obecnie jedną z najważniejszych przyczyn utraty lasów deszczowych. Produkcja oleju palmowego stanowi prawdopodobnie najistotniejszy wkład krajów rozwiniętych w dzieło destrukcji lasów tropikalnych, będących największym źródłem bioróżnorodności naszej planety i domem dla milionów ludzi.

Olej palmowy

Olej palmowy, produkowany z owoców palmy olejowej (*Elaeis guineensis*), która pochodzi z Gwinei w Afryce Zachodniej, w ciągu ostatnich trzydziestu lat stał się jednym z najszerzej stosowanych surowców.

Występuje on w około połowie wszystkich produktów spożywczych (margaryny, tłuszcze do smażenia, majonezy, sosy, frytki, chipsy, ciasteczka, ciasta, lody, czekolady, utwardzone tłuszcze roślinne, zupy instant, mleko w proszku, słodczyce, lody, mieszanki dla niemowląt), w kosmetykach (szampony, kremy, pianki do golenia oraz mydło), w paszach dla zwierząt, smarach przemysłowych i agropaliwach.

Od 13 grudnia 2014 r. obowiązuje rozporządzenie Parlamentu Europejskiego o konieczności dokładnego oznakowania rodzaju oleju w produktach spożywczych, co daje kupującym większą możliwość świadomego wyboru.

Plantacje palmowe

Uprawa palmy olejowej jest możliwa w strefie pomiędzy dziesiątym równoleżnikiem na północ i dziesiątym równoleżnikiem na południe od równika. Obecnie palma olejowa uprawiana jest w Azji Południowo-Wschodniej, Afryce i Ameryce Południowej na obszarach, na których występuje również większość tropikalnych lasów deszczowych.

Gatunek ten jest od 30 lat intensywnie uprawiany w Azji Południowo-Wschodniej. Podczas gdy w 1984 r. plantacje palm olejowych obejmowały powierzchnię 1,5 tys. km², obecnie szacuje się, że występują na obszarze 150 tys. km², z czego ponad połowa została założona na terenach uprzednio zajmowanych przez lasy deszczowe. W ostatnich latach zapotrzebowanie na olej palmowy gwałtownie wzrosło, co spowodowało znaczne zwiększenie areałów zajmowanych przez plantacje palmowe.

85% światowej produkcji oleju palmowego ma miejsce w Indonezji i Malezji. W 2016 r. całkowita produkcja szacowana była na 64,5 mln ton. Największymi producentami oleju palmowego są

odpowiednio: Indonezja, Malezja, Tajlandia, Kolumbia, Nigeria, Papua Nowa Gwinea i Ekwador.

Zanieczyszczenia

Jeden hektar lasu deszczowego jest w stanie pochłonąć 10 razy więcej dwutlenku węgla niż 1 hektar plantacji palmy olejowej. Torfowiska magazynują duże ilości węgla i metanu, które są uwalniane w wyniku kontaktu z powietrzem. Dlatego podczas przekształcania torfowisk w plantacje, powstaje znaczna ilość gazów cieplarnianych.

Kolejne uwalnianie gazów cieplarnianych następuje w procesie wypalania lasów i torfowisk. Suche torfowiska są łatwopalne, a po podpaleniu mogą się palić i zanieczyszczać powietrze przez lata. W wyniku produkcji 1 tony oleju palmowego z palmy olejowej rosnącej na odwodnionych torfowiskach uwalnianych jest od 15 do 70 ton dwutlenku węgla - głównie z powodu wylesiania i osuszania torfowisk (badania S. Page, Leicester University, 2007). Dlatego agropaliwa, produkowane z oleju palmowego pochodzącego z upraw zakładanych na osuszonych torfowiskach, są dla naszej atmosfery znacznie większym obciążeniem niż konwencjonalne paliwa kopalne.

Ogromne zapotrzebowanie na olej palmowy stwarza potrzebę sadzenia nowych palm olejowych i tym samym powiększania i zakładania nowych plantacji. Ponieważ palma olejowa może być uprawiana tylko w strefie lasów tropikalnych, produkcja oleju jest przyczyną masowego likwidowania lasów deszczowych w Ameryce Południowej, Afryce i Azji. Niszczenie lasów tropikalnych skutkuje zakłóceniem równowagi klimatycznej oraz oznacza utratę całych ekosystemów z rzadkimi gatunkami zwierząt i roślin. Plantacje zmieniają również strukturę gleby oraz, z powodu stosowanych w uprawie nawozów, pestycydów i herbicydów, powodują zanieczyszczenie wód gruntowych. Zanieczyszczenie jest mocno odczuwalne przez lokalne społeczności, które są poza tym poddawane silnej presji ze strony nastawionych wyłącznie na zysk palmowych korporacji.

Utrata bioróżnorodności

Lasy tropikalne, bez względu na to, czy w Indonezji, Malezji, Afryce czy Ameryce Południowej, to ekosystemy o bardzo wysokiej różnorodności biologicznej (tj. bogactwie gatunkowym). Występuje tu wiele rzadkich gatunków, których nie spotkamy nigdzie indziej na świecie.

Na skutek wylesiania, w związku z utratą środowiska życia i zaburzeń w funkcjonowaniu łańcucha pokarmowego, może dojść do wymarcia nawet 80% gatunków zwierząt. Wśród niektórych dotkniętych tym problemem zwierząt znalazły się: tygrys sumatrzeński, pantera mglista, kotek cętkowany i kotek kusy, nosorożce sumatrzeńskie i słonie z Borneo. Słonie są często ofiarami pułapek zakładanych przez pracowników na plantacjach palmy olejowej. Najbardziej niesławną ofiarą produkcji oleju

palmowego są jednak orangutany - małpy, które dzielą 97% naszego DNA.

Sieroty olejowe

Szacuje się, że każdego roku z powodu uprawiania palmy olejowej ginie ok. 5 tys. orangutanów. Podczas ostatniego szacowania liczebności wykazano około 7,3 tys. żyjących na wolności orangutanów sumatrzeńskich oraz między 45 a 69 tys. osobników orangutana borneańskiego (dane z Czerwonej Listy IUCN 2004-2005). Aktualne załamanie populacji (spowodowane nie tylko produkcją oleju palmowego) oznacza dla orangutana borneańskiego utratę ponad 50% całej populacji w ciągu ostatnich 60 lat, a dla orangutana sumatrzeńskiego około 80% w ciągu ostatnich 75 lat. Orangutany nie tylko tracą środowisko życia, ale są także przedmiotem okrutnych prześladowań ze strony pracowników plantacji (często notowane są przypadki orangutanów pobitych na śmierć drewnianymi deskami i metalowymi prętami, posiekanych maczetami, pochowanych żywcem lub oblanych naftą i podpalonych). Mniej więcej jeden z ośmiu takich orangutanów zostaje uratowany; są to głównie młode poniżej trzech lat, nazywane "sierotami olejowymi". Z powodu przekształcania lasów w plantacje palmy olejowej, po pobycie w ośrodku ratunkowym nie mogą one zostać przywrócone do środowiska naturalnego.

Skutki społeczne

Miejscowe społeczności są bardzo często ofiarami przemysłu palmowego. Plantacje palmy olejowej są zwykle zakładane na gruntach komunalnych lub prywatnych bez zgody ich właścicieli (przez zawłaszczanie gruntów).

Umowy zakupu lub dzierżawy są często podpisywane przez lokalnych urzędników, co otwiera wiele możliwości dla korupcji. Dlatego podczas zakładania nowych plantacji często dochodzi do gwałtownych starć z pierwotnymi właścicielami. Koncerny palmowe stale współpracują z wojskiem w celu tłumienia oporu ze strony miejscowych ludzi. Rdzenni mieszkańcy poddawani są terrorowi poprzez zastraszanie, tortury, morderstwa i aresztowania.

Skutki zdrowotne

Nadmierne spożycie oleju palmowego ma negatywny wpływ na nasze zdrowie. Olej palmowy zawiera wiele niezdrowych kwasów tłuszczowych i zaledwie kilka substancji korzystnych dla zdrowia. Spożywanie dużych ilości tego oleju może prowadzić do zaburzeń immunologicznych, chorób serca i problemów naczyniowych. W procesie rafinacji powstaje w nim wiele substancji powodujących raka i sprzyjających występowaniu wad genetycznych.

